اشاره

وقتی جمعیت زیاد پشت در را دیدیم که برای تمدید گذرنامه مقابل سفارت جمهوری اسلامی افغانستان جمع شده بودند، حدس زدیم که جناب سفیر با این همه ازدحام جمعیت و مراجعه‌کننده، ممکن است ما را نپذیرد و زمان از قبل تعیین شده ما را به فرصت دیگری موکول کند. ماجرای رانش زمین در استان بدخشان که جان بیش از ۲۵۰۰ روستایی را یکجا گرفته بود، مزید بر علت شده و این گمان ما را تقویت می‌کرد.

اما به هر تقدیر، با شکافتن جمعیت، خود را به در سفارت رساندیم. مأمور دم در که به خاطر ازدحام مراجعان کلافه به نظر می‌رسید، ابتدا نگاه اعتراض‌آمیزی به ما داشت. تا خواست چیزی بگوید، چشمش به دوربین عکاسی و لنز بزرگ آن افتاد و با همان نگاه به دوربین، نظرش عوض شد. اجازه داد که وارد ساختمان سفارت شویم و ما سه نفر را به نفر بعدی سپرد. در حالی که به سمت اتاق سفیر در طبقه سوم هدایت می‌شدیم، صدای همهمه مراجعان پشت در نیز کمتر و کمتر می‌شد و بالاخره فضای آرام با طعم تشریفات دیپلماتیک بر فضای شلوغ کاملا غلبه کرد و دیگر از آن سر و صدا خبری نبود. اتاق جناب سفیر سرجمع از چند فرش دستباف افغانی، شماری مبل نه چندان پر زرق و برق و یک نقشه بزرگ چنددرچند روی دیوار خلاصه می‌شد. نقشه از غرب آسیا تا آسیای مرکزی و چین را در برمی‌گرفت و افغانستان در مرکز قرار داشت. دکتر «نصیر احمد نور» که حدود یک سال و نیم عهده‌دار سفارت افغانستان در ایران است، از آن طیف شخصیت‌هایی است که لازم نیست حرفی درباره خودش بگوید. در اولین برخورد ویژگی‌های شخصیتی‌اش را به مخاطب منتقل می‌کند. دکتر نصیر احمدنور فردی است مبادی آداب، مطلع از شرایط و در یک کلام، شخصیتی است فرهنگی تا سیاسی. وی از آن سنخ آدم هایی است که میان قلب و عقل گرفتار است؛ قلبش تدریس در دانشگاه را به جای سفارت ترجیح می‌دهد اما عقل به او حکم می‌کند همین‌جا که هستی باش، چرا که تو نسبت به مردم مظلوم کشورت مسئول هستی و وظیفه‌داری که به آنها خدمت کنی! اکنون که افغانستان در شرایط انتقال آرام و مسالمت‌آمیز قدرت از «حامد کرزای» به رئیس‌جمهور بعدی قرار دارد، همین امر انگیزه‌ای شد تا با سفیر به گفت‌وگو بنشینیم. ولی شرایط برزخی این کشور میان دو دور انتخابات، هم ما را از پرسش‌های جدی‌تر باز می‌دارد و همان جناب سفیر را از دادن پاسخ‌های صریح.

سرویس خارجی

دکتر نور سفیر افغانستان در تهران به پرسش‌های خبرنگاران کیهان پاسخ داد:

انتخابات افغانستان زیر سایه تهدیدها

■ سید وحید ظهوری

به عنوان نخستین سوال نظرتان درباره نحوه برگزاری مرحله نخست انتخابات ریاست جمهوری افغانستان چیست؟

– سومین دوره انتخابات ریاست جمهوری افغانستان در فضایی کاملا آرام برگزار شد و این مورد شگفت‌انگیز بود. مردم در شرایط امنیتی خاص و اوضاع جوی نامناسب و زیر بارش برف و باران به پای صندوق‌های رای رفتند و رای خود را به صندوق انداختند.

نیروهای امنیتی ما نیز در روز برگزاری انتخابات موفق عمل کردند، به طوری که در آن روز حتی یک اتفاق تروریستی هم رخ نداد.

این در حالی بود که تروریست‌ها قبلا تهدید کرده بودند در روز انتخابات دست به حمله می‌زنند و از مردم نیز خواسته بودند پای صندوق‌های رای نروند.

اما همان طور که شاهد بودیم، انتخابات به گونه‌ای باور نکردنی و در فضایی آرام برگزار شد و مردم برای رای دادن، صفوف طولانی تشکیل دادند.

البته مواردی که مربوط به روزهای قبل از انتخابات می‌شود، اهمیتش کمتر از روز انتخابات نیست، این روزها بیش از ۳۰۰ گردهمایی انتخاباتی برگزار شد و حدود یک میلیون نفر از مردم در این گردهمایی‌ها شرکت کردند. ولی حادثه‌ای رخ نداد.

ناگفته نماند که همه ترتیبات امنیتی مربوط به برگزاری انتخابات نیز صددرصد افغانی بود (خارجی‌ها در آن دخالتی نداشتند).

دور دوم انتخابات چه موقع برگزار می‌شود؟

– ۲۴ اردیبهشت نتایج نهایی دور نخست اعلام می‌شود و در صورت تایید، دور دوم انتخابات نیز دو هفته بعد از آن برگزار خواهد شد.

انتخابات در دور نخست هیچ مشکلی نداشت؟

– با توجه به شرایط افغانستان، برگزاری انتخابات در فضایی آرام، یک دستاورد بزرگ است. در کشورهایی که سال‌ها تجربه انتخابات دارند، معمولا انتخابات با خشونت و قتل همراه است، ولی در افغانستان اتفاقی رخ نداد. البته، کمیته بررسی شکایات، شکایاتی را دریافت کرد، اما با توجه به مشارکت گسترده‌ای که وجود داشت، این تخلفات ناچیز محسوب می‌شود و بر نتایج نهایی تاثیری ندارد. به علاوه، همه ناظران نیز نسبت به آن اعلام رضایت کردند.

آیا این احتمال وجود دارد که آمریکا در دور دوم انتخابات مداخله کند؟

– انتخابات در این دوره کاملا افغانی است، در دوره قبل ناظران بین‌المللی و سازمان ملل حضور داشتند، اما آنها در این دوره حضور ندارند و همه اعضای «کمیسیون عالی مستقل انتخابات افغانستان» صددرصد افغانی هستند.

احتمال پیروزی کدام کاندیدا را در دور دوم می‌دهید، عبدالله عبدالله یا اشرف غنی احمدزی؟

– نمی‌توان حدس زد، ما منتظر می‌مانیم. در ارتباط با شکایات این توضیح را بدهم که بررسی آنها ادامه دارد. علت این شکایت‌ها نیز به میزان بالای مشارکت مردم مربوط می‌شود. مسئولان به خاطر حجم بزرگ مشارکت غافلگیر شده بودند. برگه‌های رای تمام شده بود و حتی ادعا می‌شود که صدها هزار نفر رای نداده‌اند و اگر این رأی‌ها هم به صندوق ریخته می‌شد، ممکن بود که انتخابات در همان دور نخست به نتیجه می‌رسید.

ما همزمان با انتخابات ریاست‌جمهوری، انتخابات شوراهای استانی را هم در دور نخست داشتیم. به همین خاطر، انتخابات در دور دوم آسانتر خواهد بود.

چرا از مهاجران افغانی در ایران رأی‌گیری نشد؟

– شهروندان افغانستان برای مشارکت در انتخابات بسیار علاقه‌مند بودند و هستند. بارها اینجا (سفارت) آمدند و اعلام آمادگی کردند و ما هم مرتبا خواسته آنها را به کابل منعکس کردیم. شمار مهاجران افغانی در ایران حدود ۸۴۰ هزار نفر است. آنها (مقامات افغانستان) ابتدا پذیرفتند، اما بعدا با محاسباتی که انجام دادند منصرف شدند. ما با مسئولان وزارت خارجه و وزارت کشور در ایران ملاقات‌هایی داشتیم. در ایران از این قضیه استقبال شد و ما این را نیز به کابل انعکاس دادیم، ولی متأسفانه از کابل اطلاع رسید که آنها به خاطر هزینه‌ای که داشت، منصرف شدند.

آیا در دور دوم شرکت می‌کنند؟

– فکر نمی‌کنم، چون زمان زیادی در اختیار نداریم.

*جمهوری اسلامی ایران یک استثناء است و افتخار می‌کنیم که ایران در این منطقه ناامن یک جزیره امن است.

*افغانستان با کشورهای مختلف پیمان استراتژیک دارد و با ایران هم به زودی این پیمان را امضا خواهد کرد.

احتمال می‌دهید که برنده انتخابات در دور دوم چه کسی خواهد بود؟

– مهم این نیست که چه کسی است؛ از جمله نکات مثبتی که این انتخابات (دور نخست) داشت، این بود که مردم افغانستان چهره متمدنی از خود به جهانیان نشان دادند. اعضای خانواده‌ها به کاندیداهای متفاوت رأی داده‌اند. دکتر «عبدالله» در مناطقی مثل «ارغنداب» و «ننگرهار» رده دوم را دارد، ولی «احمد غنی» در فاریاب که در شمال افغانستان واقع است، مقام اول را دارد. لذا، ما می‌بینیم که رقابت فعلی یک رقابت سیاسی است نه قومی.

رئیس‌جمهور بعدی در ارتباط با طالبان و توافقنامه امنیتی احتمالا چه سیاستی را در پیش خواهد گرفت؟

– در ارتباط با طالبان، کرزای سال‌هاست که روی مذاکره و صلح با طالبان تأکید می‌کند و این یک اولویت (راهبردی) در سیاست افغانستان است. کسانی که دم از جنگ با طالبان می‌زنند، می‌خواهند که مشکلات در افغانستان ادامه یابد و به این مشکلات دامن می‌زنند.

حتی رئیس‌جمهور در موقع عزاداری برادرش (که توسط عناصر طالبان ترور شده بود) از شبه‌نظامیان طالبان خواست که در خدمت بیگانگان قرار نگیرند و خواستار صلح با آنها شد. درهای مصالحه باز است. گو اینکه جمعی از مردم از طالبان رویگردان شده و در انتخابات مجلس و ریاست‌جمهوری شرکت کرده‌اند.

مشکل ما این است که از بیرون پایگاه در اختیار طالبان قرار می‌گیرد و به آنها آموزش داده می‌شود. به هر حال، موضوع مذاکره و صلح (برای کابل) در اولویت قرار دارد. در این مورد همه هم‌صدا و هم‌نظر هستند، چه کرزای و چه کاندیداهای فعلی، همگی خواستار مذاکره هستند.

اما درمورد پیمان (قرارداد) امنیتی؛ شما می‌دانید که افغانستان طی ۱۲سال اخیر با کشورهای مهمی پیمان امضا کرده است و در این مورد حتی با ایران در حال مذاکره هستیم. بخشی از این پیمان به قرارداد امنیتی مربوط می‌شود. با آمریکا طی دو سال اخیر مذاکرات سختی داشته‌ایم و رئیس‌جمهور (کرزای) از این مذاکرات راضی است. به هرحال، ما منتظر می‌مانیم که ببینیم رئیس‌جمهور بعدی چه خواهد کرد.

آیامفاد این پیمان موردنظر شما با همان قرارداد امنیتی در افغانستان بعداً چالش ایجاد نمی‌کند؟

– صادقانه بگویم که افکار عمومی طرفدار امضای این قرارداد است؛ و یا در مجموع اکثریت مردم طرفدار آن هستند. اما به هرحال، باید دید که کاندیدای پیروز در انتخابات ریاست‌جمهوری چه خواهد کرد. افکار عمومی خواستار گذر از این مرحله است. تروریست‌ها نباید احساس کنند که افغانستان تنها و منزوی است.

در ارتباط با بازسازی افغانستان چه نظری دارید؟

– افغانستان امروزی یک کشور بعد از جنگ است و این مسئله را در هر جایی (از این کشور) می‌توان درک کرد. دولت کرزای از زیر صفر شروع کرد. یعنی زمانی کار را آغاز کرد که دستاوردهای چند صدساله از بین رفته بود. اما ما طی ۱۲سال اخیر دستاوردهای بسیار زیادی داشتیم؛ دستگاه‌های پلیس، ارتش، قضایی، اداری و زیرساخت‌ها را دوباره ایجاد کردیم.

یک ساختمان را می‌توان بازسازی کرد، ولی ایجاد یک دولت و نهادهای آن امری مشکل است. بنابراین، دستاوردهای ما چشمگیر است.

در گذشته وقتی تروریست‌ها دست به حمله می‌زدند، ما خیلی به زحمت می‌افتادیم، ولی اکنون طی همان دقایق و یا ساعات نخست آنها را سرکوب می‌کنیم، بدون اینکه یک زخمی برجای بگذاریم.

نهادهای دولتی، قانونی، آموزش‌وپرورش، و آموزش عالی که طالبان آنها را تعطیل کرده بود، به خصوص نهادهای مرتبط با زنان و دختران را ما دوباره فعال کردیم. اکنون در افغانستان بیش از هشت میلیون دانش آموز به مدرسه می‌روند. الآن بیش از ۲۰ میلیون نفر به موبایل دسترسی دارند و هر گروهی برای خودش شبکه تلویزیونی جداگانه دارد.

در ارتباط با روابط خارجی نیز باید بگویم که تمام کشورهای مهم دنیا الآن در افغانستان حضور دارند و دارای سفارت هستند. این دستاوردها را نمی‌توان نادیده گرفت.

انتقال قدرت در تاریخ افغانستان مثل همه کشورهای جهان سوم همیشه خونین بوده است. ولی دیدیم که «برهان‌الدین ربانی» قدرت را با لبخند به کرزای تحویل داد و اکنون نیز او قدرت را به یک رئیس‌جمهور منتخب دیگر می‌دهد.

همان‌طور که گفتم، الآن ریشه مشکل ما در بیرون از افغانستان است؛ تروریسم در بیرون پایگاه دارد، آموزش می‌بیند و شست و شوی مغزی می‌شود. اگر این مسئله متوقف شود، طی دو تا سه ماه در افغانستان امنیت برقرار خواهد شد.

در داخل افغانستان هیچ عاملی (قومی، دینی، سیاسی) وجود ندارد که دست بردن به سلاح را توصیه کند، مشکل ما خارجی است. متأسفانه به جای آموزش علمی، به آنها عملیات انتحاری آموزش می‌دهند، تا خود و دیگران را بکشند و در جاهایی مثل مساجد، بیمارستان‌ها و محافل عروسی دست به این اقدام می‌زنند، تا انعکاس داده شود. کسانی که این گروه‌ها(ی تروریستی) را اعزام می‌کنند، رعایت برادری نمی‌کنند.

البته، جمهوری اسلامی ایران بعد از انقلاب اسلامی یک استثناء است. ما افتخار می‌کنیم که ایران در این منطقه ناامن، یک جزیره امن است.

قرارداد امنیتی نیز که به آن اشاره کرده‌اید، یک چیز پنهانی نیست؛ متن آن به فارسی، انگلیسی و پشتو نوشته شده است و در شرق و غرب دنیا همه از طریق اینترنت به آن دسترسی دارند.

در متن این قرارداد آمده است که طرفین پس از اتمام ۱۰ سال می‌توانند آن را فسخ کنند. در زندگی شخصی خود معمولا میان خوب و خوبتر گزینش می‌کنیم، اما برای ما در عرصه سیاسی معمولا گزینش میان بد و بدتر است.

در پیمان مذکور آمده است که ما به دنبال صلح و استقرار امنیت در کشور خود هستیم و برای دوره گذار این اهمیت دارد. در این پیمان همچنین به این موضوع اشاره شده است که پیمان هیچ مزاحمتی برای همسایگان (افغانستان) ایجاد نخواهد کرد.

روابط ما با آمریکا به گونه‌ای نبوده که بر روابط کشورمان با کشور برادر (ایران) تأثیر منفی داشته باشد. ما از تقویت روابط خود با کشورهای همسایه استقبال می‌کنیم.

تقویت روابط با همسایگان همیشه در اولویت قرار داشته و دارد. خلأ امنیتی در افغانستان را هیچ همسایه این کشور نمی‌تواند پرکند. برخی کشورها به دنبال ایجاد خلأ امنیتی در افغانستان هستند تا بیایند و امپراتوری خیالی خود را به وجود بیاورند. افغانستان با ثبات که در آن مردمسالاری نهادینه شود، به نفع همسایگان است زیرا مسئله مواد مخدر حل می‌شود. افزایش همکاری‌ها در منطقه به نفع همه است و افغانستان در این میان می‌تواند به یک پل ارتباطی تبدیل شود. این کشور به هر میزان که ثباتش افزایش یابد، همکارهای منطقه‌ای نیز افزایش می یابد. ما می‌خواستیم که طی ۱۳ سال حضور ۱۳۰ هزار نیروی آمریکایی در افغانستان برای همسایگان ضرری نداشته باشد، درعمل این را ثابت کردیم.

*دور دوم انتخابات هفتم خرداد (دو هفته بعد از اعلام نتایج نهایی دور نخست) برگزار می‌شود.

*مدیریت انتخابات و استقرار امنیت در این دوره با خود افغان‌ها بود و این امر برای ما یک دستاورد است.

در مورد سال‌ها حضور مهاجران افغانی در ایران نظرتان چیست؟

– ما در مورد حضور مهاجران از ملت و رهبر جمهوری اسلامی ایران تشکر می‌کنیم. در اوایل انقلاب نیز امام‌خمینی(ره) علی‌رغم اینکه تازه انقلاب رخ داده بود و جنگ جریان داشت، آغوش ایران را برای پذیرش مهاجران بازگذاشت. قبل از حمله شوروی سابق به افغانستان در سال ۱۳۵۷، ما کشور آرامی داشتیم و از امنیت برخوردار بودیم. من زمانی که هنوز جوان بودم هیچ تشویشی برای سفر نداشتم و حتی شناسنامه هم همراه من نبود. ولی متاسفانه از زمانی که توسط همسایه نیرومند شمالی (شوروی) مورد حمله ناگهانی واقع شدیم شرایط عوض شد.

در آن زمان ما تنها دو انتخاب پیش‌روی خود داشتیم؛ یا می‌بایست تسلیم اشغالگران می‌شدیم، در این صورت دست آنها برای اشغال سایر کشورهای همسایه بازگذاشته می‌شد؛ ما زیاد آسیب نمی‌دیدیم ولی برای کشورهای همسایه آوارگی و ویرانی داشت.

انتخاب دیگر ما جهاد با اشغالگران بود که البته پیامدهای منفی هم داشت. وقتی در برابر یک ابرقدرت مقاومت می‌کردیم، طبیعی است که پیامدهایی داشته باشد.

بعد از آن نیز زمانی که مجاهدین (بر شوروی‌ها) پیروز شدند، نگذاشتند دولت کابل حتی یک ثانیه نفس راحت بکشد.

پس از پیروزی مجاهدین، حدود شش میلیون نفر از آوارگان افغان به کشور برگشتند. اما وقتی که طالبان بر کابل و بیشتر مناطق افغانستان مسلط شد، به قدری شرایط را سخت کرد که بیش از آن مجبور شدند کشور را ترک کنند. بعضی از آنها به پاکستان رفتند و برخی نیز به ایران آمدند.

در ارتباط با پیوندهای فرهنگی دو کشور ایران و افغانستان نیز باید بگویم که خوشبختانه این پیوندها طی ۱۲ سال اخیر رو به پیشرفت بوده و روابط دیپلماتیک نیز تقویت شده است.

هیچ سالی را نمی‌یابیم که رؤسای جمهور دو کشور به کشور یکدیگر سفر نکنند. بنده طی یک سال و نیمی که پست سفارت را برعهده دارم، هفته‌ای نبوده که هیئتی از جانب دو کشور نداشته باشم.

در حوزه روابط فرهنگی دو چیز این روابط را تقویت می‌کند؛ اول دین و دوم فرهنگ مشترک. این مشترکات منحصر به فرد است. سیاست اعلام شده دو کشور این است که روابط فی‌مابین تقویت شود. این خواست دو ملت است. در دولت آینده (افغانستان) نیز هر کس که به قدرت برسد، این وضعیت را ادامه خواهد داد و حتی مناسبات با ایران را تقویت هم خواهد کرد.

اصولا نفس حضور مهاجران در ایران روابط و پیوندها را تحکیم می‌کند. نسل‌های دوم و سوم مهاجران در ایران به دنیا آمده‌اند و با آب و هوای ایران پرورش یافته‌اند. طبیعی است کسی که در جایی به دنیا آمده و درس خوانده است، وقتی از آنجا برود، علاقه را نیز با خود خواهد برد و ما این را شاهد هستیم.

آیا حامد کرزای از کاندیدای خاصی حمایت کرده است؟ او پس از انتقال قدرت به کاندیدای پیروز، قصد دارد چه بکند.

– کرزای از هیچ‌کس حمایت نکرده و کاملا بی‌طرف بوده است. او همیشه تاکید داشته که نهادهای دولتی هیچ اقدامی له یا علیه کاندیدایی انجام ندهند.

کرزای در شرایط بسیار سخت عهده‌دار ریاست جمهوری شد و خوشبختانه از عهده آن نیز به خوبی برآمده است؛ چه در سطح ملی و چه در سطح بین‌المللی. کرزای از زیر صفر شروع کرد، ولی اکنون چیزی به عنوان دولت (با نهادهایش) وجود دارد.

اما اینکه او پس از پایان دوره ریاست‌جمهوری‌اش چه خواهد کرد، باید گفت که او از این پس طرف مشورت رئیس‌جمهور بعدی خواهد بود و در کابل زندگی خواهد کرد.

از این که این گفت‌وگو را پذیرفتید، متشکریم.

*کرزای پس از پایان دوره ریاست جمهوری از مشاوران رئیس جمهور بعدی خواهد بود و حتما در کابل زندگی خواهد کرد.

***

*درباره قرارداد امنیتی با آمریکا، رئیس جمهور منتخب مردم تصمیم خواهد گرفت.

***

*در افغانستان وحدت همه جانبه (قومی، دینی و سیاسی) وجود دارد اما این خارجی‌ها هستند که به این وحدت ضربه می‌زنند.

چالش‌های رئیس‌جمهور جدید افغانستان

* معضلات امنیتی، اقتصادی، فرهنگی و سیاست خارجی از جمله چالش‌هایی است که رئیس‌جمهور جدید با آنها روبه‌رو خواهد بود.

رئیس‌جمهور جدید افغانستان در شرایطی بر اریکه قدرت تکیه خواهد زد که این کشور با انبوهی از مشکلات باقی‌مانده دوران جنگ و رشد روزافزون تهدید جریان های افراطی بویژه طالبان و تفکر طالبانیسم روبه‌روست؛ ازاین‌رو، با انتظار فراوان مردم خسته از جنگ و ناامنی، باید به‌گونه‌ای برخورد کند که به این انتظارات بتواند پاسخ مناسب و قانع‌کننده ای بدهد.

در این ارتباط، بحث اصلی چگونگی مصالحه ملی و کشاندن طالبان و گروه‌های مسلح مخالف پای میز مذاکره و پیشبرد روند صلح است. لازمه تحقق چنین امری ارتباط تنگاتنگی با چگونگی ایجاد توازن در مناسبات افغانستان با آمریکا و ناتو و قرارداد امنیتی دارد که حامد کرزای به‌دلایل متفاوتی از امضای آن خودداری کرده است؛ اما این تمام ماجرا نیست. ایجاد توازن در مناسبات منطقه‌ای افغانستان بین منابع مؤثر در تحولات داخلی این کشور، به اندازهٔ ایجاد توازن در مناسبات بین‌المللی حائز اهمیت خواهد بود؛ زیرا تجربه افغانستان در گذشته نشان می‌دهد که رقابت منابع جهانی قدرت، همواره به بحران امنیتی و اشغال خارجی این کشور منتهی شده است؛ چنان که در طول یک صد سال گذشته افغانستان با سه دوره جنگ و اشغال روبه‌رو شده که علت اصلی آنها رقابت قدرت‌های جهانی بوده است.

جنگ‌های سه‌گانه انگلیس و افغان‌ها در اواخر قرن نوزده و اوایل قرن بیستم، اشغال افغانستان به‌وسیله ارتش سرخ شوروی سابق در سال ۱۹۷۹، و بالاخره دخالت نظامی آمریکا و ناتو بعد از حادثه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ در افغانستان که هنوز ادامه دارد، همگی ناشی از رقابت قدرت‌های جهانی برای کنترل و نفوذ بر افغانستان بوده است.

اگر اظهارات اخیر ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهوری روسیه را درنظر بگیریم که برای کنترل جریان افراط گرایی صحبت از ایجاد یک منطقه حائل بین افغانستان و آسیای مرکزی به‌میان آورده است، آنگاه به‌درستی قابل درک خواهد شد که رقابت منابع جهانی قدرت در افغانستان نه‌تنها پایان نیافته، بلکه درحال بازتولید و احتمالاً مخرب‌تر از گذشته است. در همین راستا، گزارش‌هایی از تماس چین با گروه طالبان برای مصون‌سازی ایالت بزرگ مسلمان‌نشین قومیت «ایغور» از نفوذ القاعده و طالبان در قالب نهضت اسلامی ترکستان شرقی انتشار یافته است.

بنابراین، بین امنیت افغانستان و رقابت منابع جهانی قدرت ارتباط تنگاتنگی وجود دارد و عین همین معادله در ارتباط با منابع منطقه‌ای قدرت و همسایگان افغانستان وجود دارد. تجربه طولانی افغان‌ها در این خصوص حکایت از آن دارد که هر وقت به هر دلیلی رقابت‌های بین‌المللی مخرب در افغانستان کاهش یافته است، به‌سرعت رقابت کشورهای منطقه‌ای جایگزین آن شده و از شکل‌گیری امنیت پایدار در این کشور جلوگیری کرده است. تکرار این تجربه در شرایط کنونی نیز محتمل است، بویژه از این نظر که منافع قدرت‌های منطقه در افغانستان رنگ‌وبوی ایدئولوژیک گرفته و بحث الگوی اسلامی قدرت را مطرح کرده که لااقل سه کشور پاکستان، ایران، و عربستان سعودی را درگیر آن کرده است. در کنار رقابت‌های ایدئولوژیک منابع منطقه‌ای قدرت، بحث پان‌ترکیسم نیز از طرف ترکیه در افغانستان پیگیری می‌شود که به‌نوبه‌خود می‌تواند ابعاد بحران امنیتی را در این کشور گسترده‌تر و چالش امنیتی برای رئیس‌جمهوری جدید را حادتر سازد. هرگاه مقوله تولید، کشت، و ترانزیت مواد مخدر را بر این‌گونه مقولات اضافه کنیم گستردگی بحران امنیتی و عوامل تأثیرگذار بر آن قابل فهم‌تر خواهد شد.

* اقتصاد افغانستان به شدت وابسته به دریافت کمک‌های خارجی است که در صورت قطع این کمک‌ها دستگاه‌های امنیتی و نظامی آن دچار مشکل خواهد شد و این امر یکی از چالش‌های پیش روی رئیس‌جمهور جدید است.

***

* بین امنیت افغانستان و رقابت منابع جهانی قدرت، ارتباط تنگاتنگی وجود دارد که مانع شکل‌گیری امنیت پایدار در این کشور شده است.

با توجه به این‌گونه مسائل است که نامزدهای ریاست‌جمهوری امضای قرارداد امنیتی را در اولویت سیاست‌های خود با آمریکا قرار داده‌اند و اعلام آمادگی کرده‌اند که در همان هفته اول کسب قدرت، آن را امضا خواهند کرد.

مبارزه با مواد مخدر و فساد حکومتی نیز با دورنمای چندان روشنی روبه‌رو نیست؛ زیرا اولاً مافیای جهانی مواد مخدر در افغانستان فعال شده و با مافیای فسادآمیز منابع داخلی قدرت تأثیرگذار پیوند خورده است و بالاتر از آن، قاچاق و ترانزیت مواد مخدر با سودآوری فوق‌العاده زیاد خود بخشی از نیاز مالی طالبان را نیز تأمین می‌کند. در همان حال باید توجه داشت که زندگی کشاورزان افغانستان نیز کاملاً وابسته به کشت خشخاش شده و کشت جایگزین که حداقل مایحتاج روزمره آنها را پاسخگو باشد وجود ندارد. مواد مخدر، فساد اداری مرتبط با آن و قدرت تجزیه‌شده در ولایات به‌وسیله فرماندهان محلی که منبع اصلی تأمین ارتش‌های خصوصی آنها مواد مخدر و فساد حکومتی است، اصلی‌ترین چالش امنیتی رئیس‌جمهور آینده افغانستان خواهد بود.

در بعد اقتصادی چالش‌ها جدی‌تر از هر هزینه دیگری است. زیرساخت‌های اقتصادی افغانستان که عمدتاً بر بخش کشاورزی و دامداری متکی بوده است به‌طور کلی در سایه جنگ سه دهه گذشته تخریب شده است. درحال‌حاضر، اقتصاد این کشور به‌شدت وابسته به دریافت کمک‌های خارجی است و اگر آمریکا و اروپا کمک‌های خود را کاهش دهند، دولت افغانستان حتی برای تأمین حدود چهار میلیارد دلار هزینه دستگاه‌های امنیتی و نظامی دچار مشکل خواهد شد.

بنابراین، رئیس‌جمهور آینده افغانستان زمانی قادر خواهد بود به جذب مؤثر سرمایه و تکنولوژی خارجی اقدام کند که اصلاحات بنیادینی در داخل به‌وجود بیاورد و روند صلح با طالبان را نیز به‌پیش ببرد.

چالش مهم دیگر پیشِ روی رئیس‌جمهور آینده افغانستان چالش فرهنگی است .جامعه افغانستان هنوز ساختاری قبیله‌ای دارد و ذهنیت قدرت انحصاری در قبایل پشتون قوی است. این ذهنیت تاکنون از شکل‌گیری دولت ـ ملت جلوگیری کرده است. سنت‌های قبیله‌ای بخش مهمی از جامعه را تحت تأثیر خود قرار داده و این درحالی است که بخش دیگر جامعه طی یک دهه گذشته به مدرنیسم تمایل پیدا کرده است. اما حقیقت این است که بخش مهمی از جامعه افغان قبیله‌ای و سنت‌گراست و مناسبات جدید را برنمی‌تابد. تقسیم جامعه به دو قطب، چالش مهم دیگری است که پیشِ روی رئیس‌جمهور آینده افغانستان است. درعین‌حال، بحث تمرکز قدرت و یا توزیع قدرت همچنان حاد باقی مانده است. «نظام ریاستی و توأم با تمرکز قدرت یا نظام پارلمانی و توزیع قدرت در قالب نوعی فدرال»، بحثی جدی است که هواداران و مخالفان خود را دارد. رئیس‌جمهور آینده افغانستان علی‌القاعده باید در همان حال که به فساد ناشی از تمرکز قدرت پایان می‌دهد، توزیع متوازن قومی قدرت را مدنظر داشته باشد تا همه اقوام و قبایل، جامعه شهری، روستایی، و عشایری منافع خود را تضمین‌شده ببینند. درغیراین‌صورت نظام ریاستی و یا نظام پارلمانی خود عامل شکاف‌های عمیق‌تر اجتماعی و سیاسی خواهد شد.

اهمیت بحث نظام ریاستی و پارلمانی در آن است که این بحث تا حد زیادی قومی شده، به‌طوری‌که نامزد قومیت پشتون از تمرکز قدرت در کابل و نظام ریاستی دفاع کرده و آن را سرلوحه مبارزات انتخاباتی خود قرار داده و نامزد مورد نظر سایر اقوام غیرپشتون روی تغییر نظام ریاستی به نظام پارلمانی و ایجاد پست نخست‌وزیری و فدرالی کردن افغانستان تأکید کرده است. براین‌اساس، هر فردی که رئیس‌جمهور آینده افغانستان شود با این چالش روبه‌رو خواهد بود که چگونه می‌تواند ساخت قدرت سیاسی را متحول و آن را با شرایط نوین جهانی هماهنگ سازد.

درهرحال، رئیس‌جمهور افغانستان با چالش‌ها و فرصت‌های متفاوتی روبه‌رو خواهد بود و نیازمند اتخاذ سیاست‌های متوازن داخلی، منطقه‌ای، و بین‌المللی است تا از شکل‌گیری رقابت‌های منابع داخلی و قومی‌شده قدرت در داخل، جلوگیری کند.

رئیس جمهور جدید می تواند با پیروی از دکترین عدم مداخله و ایجاد و تقویت توازن استراتژیک در مناسبات خارجی افغانستان کشور را در مسیر مصالحه ملی، توسعه و پیشرفت پایدار، قرار دهد.

منبع: فارس